

PRYWATNY (40) *ai*

priw- (26), pryw- (10), priu- (4).

-ã- (35), -a- (3); -a- *RybGęśli*, *WujNT*, -ã- : -a- *SarnStat* (6:1).

sg m N prywatny (1). ◇ *G* prywatného (4); -ého (1), -(e)go (3). ◇ [*D* prywatn(e)mu.] ◇ *A* prywatny (1). ◇ *L* prywatnym (1). ◇ *f N* prywatná (1). ◇ *D* prywatn(e)j (1). ◇ *A* prywatną (3). ◇ *n G* prywatného (2); -ého (1), -(e)go (1). ◇ *L* prywatnym (1). ◇ *pl N subst* prywatné (7); -é (1), -(e) (6). ◇ *G* prywatnych (5). ◇ *D* prywatnym (1). ◇ *A subst* prywatné (8); -é (2), -(e) (6). ◇ *L* prywatnych (4).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w.

1. *Osobisty, jednostkowy, indywidualny; dotyczący interesu osobistego; familiaris, privatus Cn* (36) : gdzie gdy się zakupią stany wszystkie zKorony, zWielkiego Xęstwa Litewskiego [...] pokażę się ciało zupełne Rptey zewsztykiem członkami, apywatneone niektórych confederowania, y zapisowania vstaną *ActReg* 136, 39; Bo ten [*Sylla*] wielkość Rycerftwá Rzymńkiego dał pozábijác y wywołác/ ták iż też prze one rozruchy y ci którzy kiedy do kogo priwatne obrázy mieli/ zá iego pozwoleniem mścili fie nád nimi. *Phil O*; tákem fie był przez ten wżyszek čás w Pánow fwoich posługách ieżdząc/ w dwor Krolá I.M. wmieźkał/ że nietelko te/ ále y infze priuátne przedfięwzięcia fwe ná ftronę odłożyciem muiał *RybGęśli A2*; CO fie priwatnych przywileiów Inflantfkich obywatelów dotycze. Wżysfkie które od Arcybiskupów/ Biskupów/ y Miřtrzów nádáné fą/ [...] vtwiřdzamy. *SarnStat* 1206, 1182; Co [*prawo potwierdzone uniwersałami sejmowymi*] dáleko więcey waży/ niż priwatne/ nád zezwolenie ftanu duchownego/ klauzulki Seymowe przeciř dżieśięćinam. *PowodPr* 24; Tuby iuż nie mowić ále oplákiwác przewrotność terážnieyřzego Chřeściánftwá: w którym fnađ rzadka mowá prywatna y nałprofnieyřza ledwie bez przyřięgi bywa. *PowodPr* 48; Roikázuie Bog w zakonie fwym/ áby Hetmáni ábo Rotmiřtrze/ w ludźie pořpolitym ná woynę wywiedźzionym brák czynili: ták žeby fie do domow wracáli/ którzy gořpodárřtvo [...]/ którzy żonę niedawno poięta/ ábo infze priuatne zaćięgi/ do fercá bárzo przypuřćili *PowodPr* 62, 77 [2 r.], 78; Wiárá nie ściága fie ná pewnořć prywatną okrom obiáwienia *SkarKaz Oooo3a; VotSzl A2*.

W połączeniu szeregowym (1): [*pismo prorockie*] nie ma być według włafnego, ofobnego, ábo priwátneho ducha y rozumienia człowiecze^{go} wykłádáne: ále według pořpolitego rozumienia kořćciołá powřzechnego. *WujNT* 810 *marg*.

W przeciwstawieniu: »pospolity ... prywatny« (5): Bo czegóz wżdy brónić bęđziemy? pokoiu/ którego nie mamy? czy wolnořći którąřmy vtráćili? gdy priwatnych rzeczy ftaránim oderwáni/ bárzořmy fie dáleko odřtrzelili od dobrá pořpolitégo? *OrzJan* 47, 48 [2 r.], 50, 55.

Wyrażenia: »prywatni([-y]) ludzie (*a. [człowiek]*)« = *pojedynczy człowiek [szyk zmienny]* (1): Iákoż to flufzna/ ogulną przyřięgę Pánu złamáć/ y powřzechne práwo zgwałćić/ ábo ie nowym processem záwikłác/ gwoli nowym iákimři priwatnych ludźi áffektom y żádzam? *PowodPr* 44; [jeřliby z tymi szkłami znou do Poznania przyjechali, żadnemu człowiekowi prywatnemu sprzedać ich nie będa mogli, tylko tym to budnikom w budach. *WilkPozn* II 1561 nr 71].

»ordynacje prywatne« (2): Przetoż temu złemu niektorzy ludźie mąđrzy z wielkich domow y fámiliey/ zábiegáiąc ordinátie prywatne Seymową *Conřtitutią* wárowáne/ około máiętnořći fwych czynią *GórnRozm* K4, K4 *marg*.

»prywatne potrzeby« (2): To też ośobliwie wárując/ áby ták Hetmáni iáko y RotmiŃtrze/ tákże y towárzyŃstwo ich/ ná żadné Ńwé y przyacióŃ Ńwých priwatné potrzeby/ Ńéymiki álbo ziązdy żóŃniérzów tych nieważyli Ńie vżywác *SarnStat* 436, 366.

»prywatny pożytek« [szyk 2:1] (3): *OrzJan* 48, 50; cokolwiek by ich [*pieniędzy*] zbywáło/ wiernie RzeczypoŃpolitey dochowam/ y onych indziej nie obroceć/ iedno kędy wola y zdanie Ńtanow RzeczypoŃpolitey ná Seymie będzie: y tych to pieniędzy ná Ńwoy prywatny pożytek nieobroceć. *SarnStat* 445; [*ŚmigLichwa* 70].

»rzecz prywatna« [szyk 4:3] (7): Teraz kiedy Szłáchtá tákiey Wolności [...] doŃtáŃá/ wáŃze rzeczy *priuatne* lepŃze Ńie ŃtáŃy/ ále RzeczypoŃpolita wielką vymę wzięŃá. *GórnRozm* B2v; ábyŃcie W.M. odrzućiwŃzy ná Ńtronę obmyŃŃawánié o rzeczach priwatnych/ wŃzyŃtko Ńtáránié Ńwoie/ wŃzytkę pieczę y pilność do téy woyny obróćili *OrzJan* 71, 47, 48, 55; *JanNKar* B2; A przetoż wŃzytkié priwatné rzeczy, iáko Ńá nárráćie dŃugie *rei gestae*, TranŃáćię, Ordináćię, Przywileie, Incorporáćię, DyŃkurŃy vczónych IuriŃtów, Anormitanów. [...] Té wŃzytki rzeczy do Metryki Ńtátutowéy odŃŃyŃamy [...]: która ná końcu Státutu będzie przydána *SarnStat* 101.

»prywatne życie« = *interior et familiaris a. privata a. umbratilis vita* Cn (1): gdyż z nierządneho prywatnego życia/ ŃiŃá rzeczy nowych ku zgubie RzeczypoŃp: vroć móże. *GórnRozm* C2.

Szeregi: »publiczny i prywatny« (1): vŃam bácznym w rzeczach publicznych y priwatnych rozŃádkom/ którym wŃzyŃcy wiele powierzáją. *JanNKar* B2.

»prywatny i własny« (1): W tym myŃŃawániu [*przodkowie*] ták rozumieli/ zátrzymáć go [*króŃa*] wŃzyŃtkimi Ńkárby Ńwoimi: pilnie tego Ńtrzegáć/ by záś zá iáką przygodą od tego pożytku poŃpolitégo/ vdawŃzy Ńie do priwatnégo y wŃáŃnégo pożytku Ńwégo/ nie tykáŃ Ńie twégo *OrzJan* 50.

a. [*W funkcji rzeczownika: Pojedynczy, zwykły człowiek*: gdyż tu Ńobie on Ńam zoŃtáwiŃ pomŃtę/ á żadnemu oŃobiŃtemu Ńwego mieczá nie dáŃ ku obronie/ bo y Piotrá o tho zgromiŃ/ gdy chciáŃ krzywdy iego bronić/ mowiáć iemu: że ten kto prywatny mieczem woiuie/ od mieczá zginie. *GilPos* 89v.]

a. *Będący czyjás osobistą własnością, należący do kogoś* (4) : ábowiem źle Ńię ták dzieie/ gdzie Rzeczp: vboga iéŃt/ prywatne bogáctwá roŃtá/ y z nimi lákomŃtwo. *GórnRozm* I3v; *PowodPr* 53.

W przeciwstawieniach: »pospolity ... prywatny« (1): ŃrozŃze káránié ma bydź ná tego/ ktory ná mieyŃcu poŃpolitym/ ná drodze weźmie co gwałtem komu/ niźli ná tego/ ktory podkopawŃzy Ńię do domu prywatnego/ vkradnie wielką pieniędzy Ńummę *GórnRozm* G4v; MiáŃto tego [*cnót przodków*] my mamy zbytki/ á chciwość: dobrá poŃpolitégo vboŃtwo/ á priwatne doŃtátki *PowodPr* 78.

2. *Nie zwiqzany z pełnieniem funkcji publicznej; domesticus, privatus* Cn (4) :

W przeciwstawieniu: »stan prywatny ... koŃo radzieckie« (1): Przetożem y tę xiążeczkę ninieyŃszą pod imieniem W. M. wydáć vmyŃŃiŃ/ żeby byŃá iednym Ńwiádectwem dobrego przyaciéŃŃtwa y ŃáŃiedztwá miedzy námi/ ták w Ńtanie priwatnym iáko y w kole Rádzieckim. *KlonWor ded* **2.

Wyrażenie: »prywatny(-a) człowiek, osoba, persona« = *privatus homo* Cn (1:1:1): Záthym máiáć go [*Solona*] Krol zá błázná/ że przekłádaŃ żywot y zŃŃcie priwatnego człówieká/ nád niezámierzóną moc y pánowanie KrolewŃkie/ iefŃiźby po Tellufie kogo drugiego niŃŃzczéŃŃliwŃszym rozumiaŃ? *Phil* M4; Státut *Anni Domini* 1543. o niedawániu Gléytów/ Ńługam y poddányim przeciwo pánom: iáko

miełczánóm/ ták [...] y priwatnym ośobóm przeciw łzláchćicóm y ich poddánym/ ápprobuiemy
SarnStat 243; Zeydzie fie w Polźce priuatney perſonie przygánić *etiam publicè* Vrzędóm/ Ziázdom/
Práwu/ y lámemu cżáſem zwierzchniemu Pánu *PowodPr* 85.

Synonimy: 1. domowy, osobisty, osobliwy, osobny, własny.

Cf **PRYWAT**

MPi